

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси

АЛИШЕР НАВОЙЙ

МУКАММАЛ АСАРЛАР ТЎПЛАМИ

АЛИШЕР НАВОИЙ

МУКАММАЛ АСАРЛАР ТЎПЛАМИ

Ўнинчи том

ХАМСА

Сабъаи сайёр

Тошхент—

Тахрир ҳайъати:

Масъул муҳаррир

САБЪАИ САИЁР

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМ

[1]

Эй сипосинг демакда эл тили лол,
Элга тил сендин ўлди тилга мақол.

Сендин инсонға тору пуди жасад,
Жасад ичра кўнгул, кўнгулда хирад.

Сен қилиб фарқ уйида пинҳоний
Қоргоҳи димоғи инсоний.

Кўк топиб сайру ер сукун сендин,
Бири саркаш, бири нигун сендин.

Тунд сендин сипехр Бахроми,
Чангзан Зухранинг Дилороми.

Чектинг этганда даҳр бунёдин,
Етти гунбад сипехри минодин,

Сунъунг этти бу етти кохи рафиъ,
Нажм гавҳарлари била тарсиъ.

Етти кох ичра етти фарзона,
Дегали ҳикматингдин афсона.

Етти афсона борчаси дилбанд,
Иккиси бир-бирига йўқ монанд.

Етти гунбад агарчи миноранг,
Етти афсона лек ранго-ранг.

Сен чекиб муртафиъ ети афлок,
Мунҳат айлаб бу тийра маркази хок.

Етти гардун демайки етти лаган,
Ҳар бири ичра шамъ нур афган.

Ҳар лаган дуржи кавкабафрузи,
Кавкаби гавҳари шабафрузи.

Ҳар бирисинда ўзга хосият,
Ўзгача рангу ўзга моҳият.

Арз жирмин қилиб ети тақсим,
Айладинг ҳар бирини бир иқлим,

Ул ети кавкаби жаҳонпаймо,
Не жаҳон, балки осмонпаймо

Ким, ети кўкта келдилар сойир,
Сувда андоқки сиймгун тойир.

Ҳар бири солибон қилурда зухур
Етти иқлимдин бири уза нур.

Раҳматингдин зиё тутуб ҳар шамъ,
Бир шабистонни ёрутуб ҳар шамъ.

Шамъ йўк, етти луъбати раққос, Ҳафтанинг ҳар
куни бирисига хос.

Борча кундуз гули нуҳуфта киби,
Кеча лекин маҳи ду ҳафта киби.

Ҳафтаву ою йилни тез эттинг,
Умр ила ишларин ситез эттинг

Боғ очилмоқ алар муруридин,
Гул сочилмоқ алар юруридин.

Туну кун адҳамию ашҳабини,
Чархи тавсаннинг икки маркабини,

Кеча-кундуз шитоб аро солдинг,
Туну кун изтироб аро солдинг

Ким, қилиб буйла пўяу новард,
Еткуруб кўкка даҳр элидин гард.

Кўкка туфроғини етургайлар,
Туфроғ ичра танин итургайлар.

Йўк эди одамики бор эттинг,
Кишилиқ бирла эътибор эттинг.

Йўқ ҳам этсанг ани-ўқ этгунгдур,
Бор қилгунгдуру йўқ этгунгдур.

Адам эрканда айламак мавжуд,
Бўлса мавжуд қилмоғинг нобуд

Не учун эркони киши билмас,
Киши ҳар неки ҳақ иши билмас.

Ақлга гарчи бесабаб кўрунуб,
Ясабон бўзмоғи ажаб кўрунуб.

Лек чун ақл росткиш эрмас,
Иш анга бир далил беш эрмас.

Бу иш ўлмоқ қабул ё рад анга,
Ақли бўлгон билурки йўқ ҳад анга.

Ақлнинг бор иши табоҳи ўлуб,
Андаким ҳикмати илоҳий ўлуб.

Чун кўруб ақл ройи мухталифи,
Кўзини кўр этиб қазо алифи.

Кўр билмас ёруғ эканни қуёш,
Кундуз учмоғ ғариб эрур хуффош.

Макманидинки кундуз учқай бум,
Учушидин амо эрур маълум.

Бум зулмоний ўлди пинҳоний,
Кўр этар они меҳри нуроний.

Сенсен ул меҳри беадилу бадал
Ким, санга матлаъ ўлди субҳи азал.

Чунки ул субҳ нурунг этти зухур,
Уйлаким, тийра шом жабҳаи хур.

Ҳарне катми адамда эрди ниҳон,
Хоҳ аҳли жаҳону хоҳ жаҳон.

Бориси кийдилар либоси вужуд,
Буд хайлиға кирди ҳар нобуд.

Зоҳир этти адам шабистони,
Юз минг озод сарви бўстони.

Топти ранги вужуд лолаву гул,
Ҳам ўшул ранг турраи сунбул.

Наргис ул нур бирла очти басар,
Адам уйқусидин кўзинда асар.

Боғи рухсори топти сабзаи хат,
Донаи бирла ул хат ичра нуқат.

Сабза атрофида насими баҳор,
Суману сунбул очти лайлу наҳор.

Ҳаракат бирла ул хужаста насим,
Сочти гул бошиға сумандин сийм.

Туррасиға тўқуб бинафша абир,
Атри этти димоғиға таъсир.

Жола жисмин уруб нигун қилди
Ким, танин зарби нилгун қилди.

Сув ёқосиғаким ёғиб мулдур,
Бу ёқо тугмаси бўлуб ул дур.

Қилгали жилва гулрухи бўстон,
Сунъ машшотаси ясаб достон.

Ясади беқиёсу андоза,
Сабзадин вусма, лоладин ғоза.

Равшан айлаб зулолдин кўзгу,
Тутти гул чехрасин анга ўтру.

Гулга чун берди тоб хусну жамол,
Анга булбулни қилди шефтаи ҳол.

Анга ҳар неча обу тоб ортиб,
Мунга ишкида изтироб ортиб.

Бу фиғондин солиб чу рустохез, Айлабон ул
жамоли ўтин тез.

Ул қилиб жилва бу бўлуб шайдо,
Ишқ бўлди жаҳон аро пайдо.

Бўлди ошиқ бири, бири маъшук,
Йўқки ул оташину бу маҳрук.

Ҳам анга ўртамак буюрғон ишқ,
Ҳам мунунг жониға ўт ўрғон ишқ.

Булбулу гул баҳонадур бориси,
Балки сендин фасонадур бориси.

Келди бу икки сарбасар нобуд,
Сенки мавжуд, балки айнаи вужуд.

Ишқ сенсен доғию ошиқсен,
Яна маъшуклукка лойиқсен.

Айнаи маъшуклукда жилваи зот,
Узини кўргали тилаб миръот.

Ҳуснунга ҳар дам ўзга сурат ўлуб,
Кўзгу такрори ҳам зарурат ўлуб.

Неча ҳусн ичра жилва зоҳир анга,
Кўзгулук айлабон мазохир анга.

Ҳуснунг айлаб ўкуш сифот ичра,
Ҳар замон жилва коинот ичра.

Балки мазҳар либосида ёшунуб,
Уз жамоли зухуриға овунуб.

Узунга ўзни дарднок айлаб,
Узни ўз ҳуснунга-ўқ ҳалок айлаб.

Барқи ҳуснунг чу ҳар нафас чоқилиб,
Ғайр ўшул барқ ўтиға ёқилиб.

Кулин айлаб фано ели маъдум
Кам, асар андин ўлмаин маълум.

Сен сену сендин ўзга худ нима йўқ,
Ғар кўрунса сен ўлғунг, ул нима йўқ,

Ҳеч нима йўқ сен эдинг мавжуд,
Ҳам сен ўлғунг бори бўлуб нобуд.

Васфи зотингда сабт ҳарфи қидам,
Йўқ вужудунг юзига гарди адам.

Муножоти борий ул бобдаким, ўзи айни вужуддурур ва
андин ўзга борча нобуд, балки номавжуд ва хожот изҳори ул
маънидаким, нобудлар гуноҳига анинг баҳри раҳмати қошида не
вужуд булғай ва бевужудлар хатоси анинг дарёи вужуди
оллида не мавжуд

Эй худовандлар худованди,
Йўқ худоликда кимса монанди.

Азамат бобида гумондин улук,
Неким андин улук, йўқ андин улук.

Жабарутунг ҳавосида хуршед,
Заррадек бўлмайин назарда падида.

Офаринишка тортқонда алам,
Маҳчаси лавҳ ўлуб сутуни қалам.

Қаламингга кеча сипеҳр аро,
Ложувардий давог ичинда қаро.

Лавҳунга бўлмайин рақам маълум,
Ҳарне маълум эмас, анга марқум,

Қудратинг оллида фалакка ҳисоб,
Сарсар эсганда олти-етти ҳубоб.

Неки махлуқ ичига қотилғон,
Сен яратғон, алар яротилғон.

Даҳр халқиға сен келиб халлоқ,
Халқ аро холиқи алал-итлоқ.

Кимниким, бут қошида паст айлаб,
Сажда қилмоққа бутпараст айлаб.

Бериб ўз хуснунга бут ичра зухур,

Айлаб ул хусн ила ани мағрур.

Ҳар кишиким қуёшқа обид ўлуб,
Анга ҳар субҳу шом сожид ўлуб.

Ҳам сенинг талъатинг зиёсинда,
Заррадек чарх уруб хавосинда.

Шуълаларға солиб юзунг чу укус, Куйдуруб ўзни
ўт қошинда мажус.

Мазҳари хусн чун қилиб гулни,
Уртабон шуъласиға булбулни.

Шамъ ўтиға куярда парвона,
Ҳам сенинг ишқинг ичра девона.

Ҳам ибодат элига сен маъбуд,
Ҳам таашшук элига сен мақсуд

Ким, парастииш қилур худосен анга
Ким, тааллуқ сотар балосен анга.

Ҳар сувар ичра жилвагар ҳам сен, Жилвагар
демайин сувар ҳам сен.

То не етгай ангаки ўзга илоҳ,
Эл дегай; Лоилоҳа иллаллоҳ.

Жалла олуаҳу не ҳайи қадим,
Аммо нуъмоуху не фарди азим.

Қодиро, ул заифи осиймен
Ки, бошимдин-аёқ маосиймен.

Улки, сендек бошимда холиқдур,
Мен демоклик, не беҳаёликдур.

Оёғ остида паст туфроғи,
Лек гардунча уштулум чоғи,

Тоат айларда мўри хаста барин,
Лек исён маҳалли шери арин.

Нимжон пашша кўнглум айла гумон